

אגדה של פסח

לזכרו של פסח בר-אדון ז"ל

יואל רפל

א

התגלית הארכיאולוגית החשובה ביותר שנתגלתה בארץ-ישראל נמצאה על-ידי רועה בדואי בקיץ 1947 במדרונות המזרחיים של מדבר יהודה. רועה שרדף אחר עיזיו נכנס, שלא בכוונה מוקדמת, לאחת ממערות קומראן, ממנה יצא עם אוצר כלום — המגילות הגנוזות, מגילות מדבר יהודה.

מה ענין עיסוקו של רועה צאן המחפש אחרי מקומות מרעה טוב, לחשיפת סודות העבר של חוקר עתיקות? לכאורה אין שום מגע ושויכות ביניהם. להיפך, אחד נתון לצומח מעל האדמה והשני חופר את הטמון במעמקיה... ועוד גדולה מזו: איך התגלגל בן-ישיבה ליטאי לרועה צאן וארכיאולוג? כתולדות חייו של המנוח פסח בר-אדון הפתרון.

במעשיו ובאורחות חייו מיזג פסח את הניגודים של רועה הצאן, הנווד ממקום למקום מבלי לקשור עצמו לשיבת קבע; ואת הארכיאולוג הדבק למקום ישובם של אנשים בימים קדמונים... מלבד עיסוקיו אלה גילה פסח כשרונותיו כסופר, אף שלא נטל גדולה לעצמו כמושך בעט.

במשך שנים ארוכות פרסם מאמרים וספרים ששיקפו את מעשיו בעיקר בשני התחומים, שהקדיש להם את חייו. בראשית פרסומו היו הסיפורים ואילו אחרית כתביו היו מחקריו הארכיאולוגיים בעקבות חפירותיו באיזור ים המלח. בכל אותן חמישים שנה, מ-1934 ועד 1984, טרח

לחעד את מעשיו כדי להנחילם לדורות הבאים.

ספר סיפוריו הראשון של בר-אדון היה "באהלי מדבר" ובו נקבצו כתבות סיפוריות אותן שלח בשנים 1933-1934 לעתון "דבר". ספרו הגדול במחקר הארכיאולוגי היה "מערות המטמון — המימצאים מנחל משמר" (1978) ובו סיכם את תגליתו הכלתית-שגרתית של 429 כלים מהתקופה הכלכליתית בארץ ישראל. שני הספרים נחננו ביטוי לאהבת חייו — המדבר, בו חי, אותו חקר ואת אורחותיו למד.

ב

פסח בר-אדון נולד בפולין בעיר קולנו בשנת 1907. משפחתו היחה משפחת "מתנגדים" שדבקו בציונות. בצעירותו למד בישיבות בסלובודקה, כולנה ובנוברדוק. בשנת 1925 עלה לארץ-ישראל והצטרף לחבריו בתנועת "הנוער העובד" שעסקו בסלילת כבישים ורחובות.

לאחר שנה של עבודה החל לתור את הארץ, שנת הטיולים חוללה בו שינוי דרמטי. הוא הבין כי חובתו לשוב אל

ספריו נעשו ראי למפעליו וחוויותיו. את נסיונותיו כרועה בקרב הכדואים סיכם בספריו "כאהלי מדבר" — סיפורים (1952). את נסיונו הימי העלה בספרו "חלם בים". יחד עם רעיתו דורותי כתב את הספר "גשר של מעלה", שגולל בו את סיפורם של הצנחנים הארצישראלים במלחמת העולם הראשונה בין התקופות כתב גם את הספר "סוסים מספרים", שהיה אף הוא פרי נסיונות חייו.

עולמו השני היה כחוקר עתיקות. לאחר החפירה בכית שערים יצא לחפירות בתל בית-ירח שליד הכנרת, וגילה את צפונותיה של עיר כנענית מבוצרת שהתקיימה במשך תקופות ארוכות. אחר כך שב וחזר לעבוד עם פרופ' מזר והפעם בתל-קסילה. הישגו הגדול היה בעת שהצטרף למשלחת החפירות של פרופ' יגאל ידן שיצאה בעקבות בר-כוכבא (1963). פרופ' ידן שבחר בו כאחד מארבע ראשי קבוצות החופרים הטיל על בר-אדון את גזרת החיפושים הבלתי-מבטיחה ביותר. אך מעז יצא מתוק, ונחל משמר, שנראה לכאורה כחסר-חשיבות, נתגלה כאתר ארכיאולוגי ראשון במעלה. התגליות שחשף פסח בר-אדון במערת המטמון שינו לחלוטין את כל המידע על התקופה הכלכולית. לאחר מלחמת ששת הימים, "התיישב" בר-אדון באיזור ים המלח וסקר כל מערה וכל מצודה במטרה לחשוף את עברה של ארץ-ישראל ואת אורחות החיים של תקופת בית שני, רומי וביזנטיון.

באישיותו של פסח בר-אדון, הסופר והחוקר, התמצה סיפור המפעל הציוני כן-וזמנו. בחור הישיבה הבקי במכמני היהדות מחפש את העבר של עמו בארצו ונלחם למען חידוש חיינו הלאומיים על כבדת הארץ היחידה שבה יש להם אחיזה וקיום.

ספסל הלימודים. ב-1926 עלה לירושלים והחל ללמוד מדעי היהדות ומדעי המזרח באוניברסיטה העברית. המפגש האקדמי עם ההווי המזרחי הצית בו את הרעיון להכיר וללמוד את הערבים והכדואים במקומות הימצאם. בסיועו של יצחק בן-צבי, לימים נשיאה השני של מדינת ישראל, יצר קשרים עם שייכים ערביים שהסכימו לצרפו למאהלם.

פסח יצא ברגל מירושלים לעמק בית-שאן ושם הצטרף לשבט הכדואי זינאתי. המלומד היהודי שהיה מצויד במכתב המלצה של פרופ' מאיר, ראש המכון למדעי המזרח, ביקש להיות רועה ותו-לא. האוניברסיטה העברית שנתנה לו תעודה על לימודיו לא ענתה על הצורך האמיתי להכיר את אורחות המזרח, וזאת עשתה אוניברסיטה אחרת — החיים בתוך שבט זינאתי. התורה, תורת מדע המזרח, נכחנה לאור נסיונות החיים.

ארבע שנים חי פסח בין שבטי הכדואים שכינורו עזיז אפנדי, שם שהפך ברבות הימים לשמו הספרותי. משנת 1929 החל לחלק את חייו על פי צרכי הישוב היהודי. בשעות משבר ומאורעות היה מצטרף לכוחות השמירה והלוחמים העבריים. בשעות הרגיעה היה עסוק ברעית צאן, בחקר שבטי כדואים בחורן ובסוריה ובמחקר ארכיאולוגי. לא היתה משימה לאומית שהשתמט ממנה בטענת "אינני יכול". יחד עם יצחק שדה הכשיר שומרים בישובי הארץ. באותה עת, באמצע שנות ה-30, נענה לקריאת פרופ' בנימין מזר והצטרף למשלחת החפירות הראשונה בבית-שערים. כאשר הוחל בהכרחת נשק מחוץ לארץ נמנה פסח על צוות האוניה שפעלה באמצעות "ההגנה". כזה היה פסח בר-אדון, "אדם לכל עת".